

George Sanders, ***Het present van Staat. De gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795*** (Hilversum: Verloren, 2013, 682 pp., ISBN 978 90 8704 348 3).

Met *Het present van Staat* levert George Sanders een belangrijke bijdrage aan het debat over medailles, of penningen, in Nederland. Het is de eerste uitgebreide studie naar de verschillende materiële vormen van beloning die in de Republiek, naast geld, werden uitgereikt.

Sanders laat op overtuigende en gedetailleerde wijze zien welke rol het ‘ordinaris present’, oftewel het standaardgeschenk van de Staten-Generaal, speelde in de Republiek in de zeventiende en achttiende eeuw. De kettingen, ketens en medailles die werden uitgereikt benadert hij vanuit de traditie van ‘gift-giving’ in de Nieuwe Tijd, zoals die is bestudeerd als onderdeel van ‘diplomatieke geschiedenis, kunst-, en collectiegeschiedenis en geschiedenis van het hofleven’. Sanders wijdt zijn eerste hoofdstuk aan het beschrijven van de institutionele en internationale context van het standaardgeschenk. Hierin bekijkt hij de specifieke situatie in de Republiek, waar provinciale staten en generaliteitscolleges ook hun eigen geschenken bestellen, en vergelijkt hij die met de (diplomatieke) geschenken van Europese vorsten. Dit hoofdstuk, dat fungeert als een lange inleiding, maakt duidelijk dat Sanders zich richt op het diplomatieke geschenk. In totaal maakt dit type geschenk ongeveer zeventig procent uit van het geheel aan presenten.

Sanders benadrukt dat de aandacht voor de Republiek en met name de Staten-Generaal op het gebied van schenkingen achter blijft. Hij gaat daarom in de resterende drie hoofdstukken grondig te werk om deze achterstand weg te werken. Hij richt zich op drie aspecten van het proces van belonen: de procedures, de personen en de presenten. Elk aspect krijgt een eigen hoofdstuk waarin nauwkeurig wordt beschreven hoe met name de organisatie van het vereren in zijn werk gaat. Bij de procedures bekijkt Sanders hoe vereringen werden vastgesteld en hoe het goud werd gekeurd. De personen, ofwel gedecoreerden, deelt hij in naar functie, herkomst, verdienste en type verering. In het laatste hoofdstuk komen de presenten zelf aan bod en bespreekt Sanders de vorm, de afbeelding en de makers van de geschenken. Deze thematische behandeling van de drie hoofdcategorieën werkt goed en de tussenkopjes bieden overzicht bij het lezen van deze lijvige studie.

Het doel dat Sanders met zijn studie voor ogen heeft, komt het best tot uitdrukking in zijn conclusie. Hij wil namelijk onderzoeken of ‘de door de Staten-Generaal gegeven vereringen voldoende samenhang [hadden] om te kunnen spreken van een stelsel, van een modern decoratiestelsel’. Kortom, hij wil de situatie vergelijken met de huidige decoratiepraktijk. Vervolgens concludeert hij dat dit lastig is, omdat de vroege vereringen een ‘chaotische indruk’ maakten en er pas rond 1655 sprake was van ‘standaardisatie’. Bovendien waren de beloningen niet te vergelijken met het huidige hiërarchische stelsel waarin een nieuwe verdienste kan leiden tot bevordering in een hogere klasse in de orde. Door zich te richten op het huidige stelsel van beloningen laat Sanders echter een kans liggen. Hij had zijn boek namelijk ook in het debat over de penning als medium kunnen plaatsen, zoals dat nu plaatsvindt in Nederland en Duitsland.

Sanders' boek sluit duidelijk aan bij een hernieuwde belangstelling voor penningen. Dit is onder andere te zien in de tentoonstelling ‘Hulde! Penningkunst in de Gouden Eeuw’ in Teylers Museum. In de bijbehorende catalogus uit 2012, waar ook Sanders een bijdrage aan leverde, is de medaille zowel als kunstvorm, beloning en als verzamelobject geanalyseerd. Dit maakt duidelijk dat de aandacht van onderzoekers is verschoven naar het gebruik van deze objecten in de dagelijkse praktijk. In plaats van het maken van lijsten en het tentoonstellen van lades vol penningen worden nu vragen gesteld aan de makers, opdrachtgevers en ontvangers. Ook Sanders stelt deze vragen in zijn boek, en kan zo een bijdrage leveren aan de vraag wat de medaille betekent in de Nieuwe Tijd.

De rol van de penning in de samenleving is bovendien gekoppeld aan het verloop van de Tachtigjarige Oorlog, met name aan het begin van de zeventiende eeuw. Al in 1998 stelde Michel van Maarseveen bijvoorbeeld vast dat de oorlog het uiterlijk van de historiepenning veranderde, doordat makers contemporaine (politieke) gebeurtenissen erop gingen afbeelden. Hoewel Van Maarseveen deze ontwikkeling alleen in de Noordelijke Nederlanden signaleerde, en daarbij geen recht deed aan een soortgelijke verandering in de Zuidelijke Nederlanden, plaatste hij de medailles op een lijn met andere media zoals schilderijen, prenten, tegels en haardplaten. Het is juist deze rol van de penning als medium die nu in de belangstelling staat. In Nederland zien we dit in de aandacht voor rekenpenningen, noodmunten en medailles als propaganda-instrument. In Duitsland verscheen in 2012 een bundel over militaire herinnering, met daarin een hoofdstuk over de medaille als drager van herinnering. De belangstelling voor medailles valt daarom samen met de aandacht voor materiële cultuur en herinnering die zijn intrede heeft gedaan in historisch onderzoek. Dit onderzoeksveld, dat ook kan worden omschreven als materiële herinnering, richt zich op de verschillende media die verhalen konden overbrengen op het publiek.

Ondanks dat Sanders zichzelf plaatst in een traditionelere historiografie van ‘gift-giving’, biedt zijn boek dus ook aanknopingspunten voor een bredere Nederlandse interpretatie van de penning in de Nieuwe Tijd en de rol van het voorwerp als materiële vorm van herinnering. Deze studie is uniek, omdat hij kijkt naar de beloningsstrategie van de Staten-Generaal in de Republiek. Hierbij is het belangrijk te verwijzen naar de

verschillen met andere landen en zowel het aanbod als de receptie van de penning te bestuderen. In beide aspecten is Sanders geslaagd. Toch laat hij ook een aantal kansen liggen. Zo betreft hij de Zuidelijke Nederlanden niet bij zijn analyse, terwijl juist dit gebied uit dezelfde traditie komt als de Republiek. Daarnaast dekt de titel niet helemaal wat Sanders uiteindelijk betoogt. Waar de titel suggereert dat het over de voorwerpen zelf gaat, bestudeert Sanders eerder de organisatie en institutionalisering van het beloningsproces. Zo doet hij zichzelf, en zijn ambitie om juist bij te dragen aan het debat over het geven van geschenken, tekort.

Sanders is er met *Het present van Staat* in geslaagd een prachtig, rijk geïllustreerd naslagwerk te schrijven. Het boek is een uitgebreid overzicht dat veel aanknopingspunten biedt voor zowel de geïnteresseerde leek als de onderzoeker. Vanwege de structuur is het eenvoudig om specifieke zaken over personen, penningen of procedures op te zoeken. Toch leiden de vele details soms af van het daadwerkelijke betoog. De overdaad aan voorbeelden, bijvoorbeeld, had kunnen worden beperkt. Zeker aangezien Sanders ervoor kiest nog eens meer dan honderd vijftig pagina's bijlagen te verstrekken. Deze mooie toevoeging zal onderzoekers in de toekomst zeker helpen, maar bijvoorbeeld de resoluties van de Staten-Generaal zijn tegenwoordig ook goed digitaal doorzoekbaar via de website van Huygens ING. Desalniettemin is deze studie over de presenten van Staat een fraaie toevoeging aan de historiografie over geschenken, penningen en materiële herinnering.

Marianne Eekhout, Universiteit Leiden